

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าดำเนินไปตามขั้นตอน ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
  - 1.1 การกระจายอำนาจการศึกษา
  - 1.2 นโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
  - 1.3 การจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
2. แนวคิดการบริหารงานวิชาการ
  - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
  - 2.2 หลักการและกระบวนการบริหารงานวิชาการ
  - 2.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
  - 2.4 สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
    - 2.4.1 ด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
    - 2.4.2 ด้านบริหารหลักสูตร
    - 2.4.3 ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
    - 2.4.4 ด้านการวัดและประเมินผล
    - 2.4.5 ด้านนิเทศภายใน
    - 2.4.6 ด้านส่งเสริมวิชาการ
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การกระจายอำนาจการศึกษา

1.1 ความหมายของการกระจายอำนาจการศึกษา

ประเวศ วะสี (2536, หน้า 9) การกระจายอำนาจทางการศึกษา หมายถึง การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่ภูมิภาค ชุมชน ท้องถิ่น และสถานศึกษา ทำให้สามารถรวมตัวจัดการศึกษาอย่างยืดหยุ่น หลากหลายและสอดคล้องกับคนทุก ๆ คน ของแต่ละจังหวัดรวมทั้งการกระจายอำนาจในงบประมาณการศึกษาจังหวัดด้วย กรม กองในส่วนกลาง ปรับสถานะเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนจังหวัด

ภาณุวัฒน์ ภัคตวิงศ์ (2540, หน้า 7) การกระจายอำนาจทางการศึกษา หมายถึง การที่รัฐ หรือรัฐบาลส่วนกลางให้อำนาจในการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ กับส่วนราชการในส่วนภูมิภาคหรือส่วนราชการในระดับท้องถิ่นไปปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการใช้อำนาจการตัดสินใจให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้นำไปใช้ในการจัดการศึกษาโดยตรง

พิณสุดา สิริรังษี (2541, หน้า 35) การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เป็นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการตัดสินใจทางการบริหารการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ระดับล่างหรือระดับปฏิบัติ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนในท้องถิ่น

นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2545, หน้า 19, อ้างอิงใน ยงยุทธ ยะบุญธง, 2552, หน้า 1) กล่าวว่า การกระจายทางการปกครองสามารถจำแนกได้ 2 แบบ คือ การกระจายอำนาจทางพื้นที่และการกระจายอำนาจทางกิจการ

1. การกระจายอำนาจทางพื้นที่ ซึ่งเน้นความสำคัญของการเลือกตั้ง เป็นการปกครองแบบรวมอำนาจ มิใช่การกระจายอำนาจ ดังนั้น การกระจายอำนาจทางพื้นที่จะต้องมีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการเลือกตั้งผู้บริหารมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เป็นอิสระจากส่วนกลางไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจากส่วนกลาง อยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีงบประมาณเป็นของตนเองเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมเหล่านั้น

2. การกระจายอำนาจทางกิจการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเรียกกันว่า การกระจายอำนาจทางการบริการ เป็นวิธีการกระจายอำนาจโดยมอบบริการสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่งให้องค์กรซึ่งไม่ได้อยู่ในสังกัดของส่วนกลางรับไปจัดทำด้วยเงินทุนและเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้น ๆ การบริการสาธารณะที่แยกมาจัดทำนั้นอาจเป็นบริการสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม กีฬา หรือวัฒนธรรม วิธีการกระจายอำนาจทางกิจการนี้มิใช่การกระจายอำนาจทางการปกครอง แต่เป็น

การมอบให้องค์กรของรัฐบาลไปจัดทำบริการสาธารณะโดยแยกออกมาเป็นนิติบุคคลต่างหากจากรัฐ มีทรัพย์สินและผู้บริหารของตนเอง โดยจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐเช่นกัน

สมาน อัครวุฒิ (2549, หน้า 99 -100, อ้างอิงใน สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2553, หน้า 27) การกระจายอำนาจการศึกษา หมายถึง การที่หน่วยส่วนกลางได้มอบอำนาจการตัดสินใจในบางเรื่อง ซึ่งเป็นอำนาจของส่วนกลางไปให้หน่วยปฏิบัติบริหารระดับรองๆ สามารถตัดสินใจเองได้ตามขอบเขตและระดับอำนาจที่มอบให้ ถ้าอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่หน่วยบริหารกลาง เป็นการบริหารแบบรวมอำนาจ ถ้าอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่กระจายไปให้หน่วยบริหารหรือปฏิบัติในระดับรองลงไปเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ การบริหารลักษณะดังกล่าวก็จะเป็นการบริหารแบบกระจายอำนาจ ซึ่งรูปแบบการกระจายอำนาจนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) การกระจายอำนาจแบบมอบอำนาจ (delegating decentralization) ซึ่งคือการที่หน่วยบริหารส่วนกลางได้มอบอำนาจในการตัดสินใจในบางเรื่องไปให้หน่วยปฏิบัติในระดับรองๆ สามารถตัดสินใจเองได้ตามขอบเขตและระดับอำนาจที่มอบให้ แต่ความรับผิดชอบสูงสุดยังอยู่ในหน่วยบริหารกลาง และ 2) การกระจายอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (autonomy decentralization) เป็นการกระจายอำนาจแบบแบ่งงานและอำนาจกันอย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานส่วนกลางกับหน่วยงานปฏิบัติการในระดับพื้นที่ที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ

กล่าวโดยสรุป การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา หมายถึง การที่รัฐถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจ ไปให้หน่วยงานระดับท้องถิ่น องค์กรชุมชนทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล โดยการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการและบริหารการศึกษา

1.2 รูปแบบของการกระจายอำนาจทางการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจของไทย ตามที่มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พบว่า มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่นดำเนินการบนพื้นฐานของหลักการที่สำคัญคือ หลักการด้านนิติบัญญัติ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการความเป็นกลางทางการเมือง หลักการความเป็นมืออาชีพของบุคลากร หลักการความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และหลักการประกันคุณภาพ (ธีระ รุญเจริญ, 2545, หน้า 52)

การกระจายอำนาจแบ่งได้เป็น 6 รูปแบบ ซึ่งส่วนกลางได้แบ่งสรรความรับผิดชอบให้กับองค์กรต่างๆ โดยความชอบธรรมตามที่กฎหมายกำหนดดังนี้

1. การแบ่งอำนาจ (Deconcentration) หมายถึง การถ่ายโอนบทบาทหน้าที่ของส่วนกลางให้กับส่วนท้องถิ่นตามลำดับขั้นตอนของการบังคับบัญชา จากระดับกระทรวงสู่ส่วนท้องถิ่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแบ่งมอบอำนาจระดับเบื้องต้นไปสู่ระดับต่างๆ ตามลำดับสายการบริหารในองค์กรนั้นๆ เป็น “การลดความแออัดหรือหนาแน่นลงไป” แทนที่จะให้เกิดการกระจุกตัวของกิจกรรมเฉพาะในส่วนใดส่วนหนึ่งก็ให้มีการกระจายออกไปยังส่วนอื่น ๆ

2. การให้อำนาจอิสระ (Delegation) หมายถึง การถ่ายโอนความรับผิดชอบในหน้าที่ให้กับหน่วยงานในระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น หรือหน่วยงานเฉพาะกิจ ให้รับผิดชอบดำเนินโครงการพิเศษ ซึ่งมีอิสระจากส่วนกลางในการกำหนดขั้นตอนในการบริหารจัดการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

3. การมอบอำนาจให้แก่ท้องถิ่นอย่างเต็มที่ (Devolution) ได้แก่ การถ่ายโอนความรับผิดชอบในหน้าที่ หรืออำนาจในการตัดสินใจให้กับหน่วยงานรัฐบาลในท้องถิ่นภายใต้ขอบข่ายที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานระดับท้องถิ่น จังหวัด อำเภอ หรือองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น จะอยู่นอกเหนือการควบคุมโดยตรง (direct control) ของส่วนกลาง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีกฎหมายรองรับในความชอบธรรม ส่วนที่มีความแตกต่างจากส่วนกลางก็คือ ส่วนกลางจะทำหน้าที่ให้การสนับสนุนให้ข้อเสนอแนะ และควบคุมในทางอ้อม ในทางปฏิบัติทั่วไปแล้วหน่วยงานระดับท้องถิ่นจะมีสิทธิในการจัดการเกี่ยวกับงบประมาณ เช่น การจัดเก็บภาษีและเงินคงคลังของตนเอง เพื่อจะได้นำมาพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการและความเร่งด่วนของประชาชนในท้องถิ่นต่อไป

4. การให้เอกชน/องค์กรเอกชนดำเนินการ (Privatization or non-government institutions) คือ การให้เอกชนในรูปแบบบุคคล องค์กรผลประโยชน์ บริษัทห้างร้าน หรือบริษัทมหาชน เข้าดำเนินการในกิจการที่รัฐบาลเองไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การปรับโครงสร้างขององค์กร (Restructuring) ใช้กันมากในวงธุรกิจ ที่มีการเติบโตมากจนเกิดความไม่คล่องตัว จึงต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหารกันใหม่ มีการแยกตัวออกเป็นบริษัทหลายบริษัทที่มีความเป็นนิติบุคคล สามารถตัดสินใจได้อย่างคล่องตัว โดยไม่ต้องรอการอนุมัติจากบริษัทแม่

6. การใช้กระบวนการทางประชาธิปไตย (Democratization) เป็นการกระจายอำนาจที่มีความแตกต่างจากที่กล่าวมา ซึ่งทำให้การศึกษาเป็นไปเพื่อประชาชนเป็นของประชาชน และโดยประชาชน (ประกอบ คูปรัตน์, 2536, หน้า 2- 4 อ้างอิงใน ธีระ รุญเจริญ, 2545, หน้า 47)

1.3 ความสำคัญของการกระจายอำนาจทางการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ตามกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดการเรียกร้องคุณภาพการจัดการศึกษา จนทำให้เกิดการปฏิรูปทางการศึกษาขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาและชุมชนเกิดการเรียนรู้ได้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จุดเน้นสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาอยู่ที่การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสามารถสนองต่อความต้องการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับกระแสประชาธิปไตยที่เข้มแข็งขึ้น สังคมได้เรียกร้องการมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้นจนทำให้เกิดกระแสการกระจายอำนาจการปกครองตนเองของท้องถิ่น

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้กระจายอำนาจในการปกครองแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเกิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อลดปัญหาการจัดการศึกษาที่เป็นไปในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ซึ่งขาดเอกภาพด้านนโยบายและการบริหาร ขาดระบบการกำกับตรวจสอบคุณภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการพัฒนา นโยบายอย่างต่อเนื่อง และขาดความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้มีหลักการการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ให้ระบบการจัดการศึกษาสอดคล้องกับระบบบริหารราชการแผ่นดินที่ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและประชาชน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยเสนอการจัดโครงสร้างหน้าที่ขององค์กร การแบ่งส่วนงานตามที่ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 5 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของประเทศ (สรรงค์ วรอินทร์ และนางสาวทิพวัลย์ คำคง, 2546)

1.4 หลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา

ดร.กมล สูดประเสริฐ ได้ให้หลักการกระจายอำนาจที่สำคัญไว้ 6 ประการ ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังเขต

พื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2544)

1. หลักการนิติบัญญัติ หมายถึง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการต้อง มีกฎหมายรองรับ เพื่อเป็นหลักประกันในการนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล
2. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามา มีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการการศึกษา
3. หลักความเป็นกลางทางการเมือง มีความเป็นอิสระ ปลอดการแทรกแซงทางการเมือง คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องไม่มาจากตัวแทนทางการเมือง
4. หลักความเป็นมืออาชีพ บุคคลที่เข้ามา มีบทบาททางการศึกษาต้องมาจาก บุคคลที่มีประสบการณ์และมีทักษะทางอาชีพ เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพทางการศึกษาและ ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู หรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ
5. หลักความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มอบอำนาจการตัดสินใจให้กับ คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด
6. หลักการประกันคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการให้มีระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา มีการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาภายในและจัดให้มีองค์กรภายนอกเข้ามา ประเมินคุณภาพเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาและจัดทำรายงานประจำปีไปยัง ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สัญญา แซ่มซ้าย (2552, หน้า 21) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการ กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2549 ในส่วนของการกำหนด อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วย 2 มาตรา คือ มาตรา 16 และมาตรา 17 ดังนี้

มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจ และ หน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง (6) การส่งเสริม การฝึก และประสบการณ์อาชีพ (9) การจัดการศึกษา (10) การสังคมสงเคราะห์และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส (11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (14) การส่งเสริมกีฬา (15) การส่งเสริม ประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน (16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น

มาตรา 17 ภายใต้บังคับมาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ (1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด (6) การจัดการศึกษา (7) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน (8) การส่งเสริมให้มีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น (9) การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม (18) การส่งเสริมการกีฬาฯ จารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (20) การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ และ (27) การสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

สำหรับการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 30 กำหนดให้มีดำเนินการถ่ายโอนภารกิจทำให้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในระยะเวลาที่กำหนด และการกระจายอำนาจการศึกษาได้ถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดคุณภาพผู้เรียน

ตามพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญปี 2550 กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การให้ความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการบริหารจัดการท้องถิ่น ให้ภาคประชาชนได้เข้ามากำหนดวางแผน กำกับติดตามตรวจสอบคู่ขนานร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษาของรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 โดยมีภารกิจด้านการศึกษาที่ถ่ายโอน 2 ลักษณะ กล่าวคือ ภารกิจการศึกษาที่ถ่ายโอนโดยไม่ต้องประเมินความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภารกิจที่ถ่ายโอนโดยต้องมีการประเมินความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมินความพร้อมก่อน จึงมีสิทธิและรับผิดชอบจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

นโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. แนวนโยบายพื้นฐานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจการศึกษา ที่ได้้นำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาสู่สังคมไทยทางด้านการจัดการศึกษาของประเทศอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมดังปรากฏในมาตรา 43 กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 78 กำหนดให้การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน โดยมาตรา 81 กำหนดว่ารัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึงตนเองและตัดสินใจในกิจกรรมท้องถิ่นได้เอง จัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังกำหนดให้เมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมด้วย มาตรา 282 การให้อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการตามภารกิจของท้องถิ่น และในมาตรา 284 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอิสระในการกำหนดนโยบาย และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ และมาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาและการฝึกอาชีพ การจัดการศึกษาอบรมต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวสามารถแบ่งประเภทของการจัดการศึกษาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาได้ 4 ลักษณะ คือ 1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี (มาตรา 43) 2) การจัดการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น (มาตรา 289) 3) การจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น (มาตรา 289) และ 4) การจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (มาตรา 290) (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2552, หน้า 19)

2. กรอบความคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการจัดการศึกษาของชาตินั้น ผู้วิจัยจึงต้องนำเสนอสรุปภาพรวมของกฎหมายฉบับนี้ทั้งฉบับโดยภาพรวมแบ่งออกเป็น 9 หมวด บทนำและบทเฉพาะกาล โดยเนื้อหาบทนำกล่าวถึงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติและนิยามศัพท์สำคัญที่ใช้ในพระราชบัญญัติ ส่วนบท

เฉพาะกาลเป็นบทบัญญัติว่าด้วยเงื่อนไขและแนวปฏิบัติในการบังคับใช้พระราชบัญญัติ โดยมีเนื้อหาสาระในหมวดต่าง ๆ ดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป เป็นหมวดที่ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการศึกษา เพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการมีเอกภาพ หลักการกระจายอำนาจ หลักการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา หลักคุณภาพและมาตรฐานด้านบุคลากร หลักการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษา และหลักการมีส่วนร่วม

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา โดยกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ให้บุคคลทุกประเภทมีสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษา

หมวด 3 ระบบการศึกษา รูปแบบการศึกษาและระบบการศึกษา โดยกำหนดรูปแบบการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษาเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นแบ่งออกเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา และกำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา แนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชน การประเมินผล การเรียนรู้ และการกำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่ที่ในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาด้วย

หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญคือ ส่วนแรกการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ ส่วนที่สองการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนที่สามการบริหารจัดการศึกษาของเอกชน

หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ที่กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก และกำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำ

หน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี และกำหนดให้สถานศึกษาต้องให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ว่าด้วยการบริหารงานบุคคลในการจัดการศึกษาโดยกำหนดให้มีระบบและกระบวนการผลิตและพัฒนาครูและคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน กำหนดให้มีองค์วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และมีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพ

หมวด 8 ทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา กำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การใช้และการหาประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา และหลักในการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับศึกษา

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ว่าด้วยการจัดสรร จัดหา และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สำหรับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วย มาตรา 41 ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และมาตรา 42 กำหนดให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย และได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด

การจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management : SBM) เป็นแนวคิดในการบริหารโรงเรียนที่ริเริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสการบริหารแนวใหม่ในทางธุรกิจที่เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ และผลักดันให้มีการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยปฏิบัติให้มากที่สุด ในทางการศึกษาได้มีกระแสการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการกระจาย

อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2552)

1. แนวคิดและหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1.1 ความเป็นมาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นแนวคิดในการบริหารโรงเรียนที่ริเริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1980 แล้วแพร่หลายไปยังประเทศอื่น แนวความคิดนี้มีความเชื่อมโยงกับการปฏิรูปการศึกษาและการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งเกิดจากความไม่พอใจของผู้เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการศึกษาของรัฐ มีการศึกษาและผลักดันให้เกิดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ปัจจุบันมีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานครอบคลุมทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา แพร่หลายไปยังประเทศอื่น ๆ รวมทั้งนำมาใช้ในประเทศไทยตามสาระบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 40 ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2545 (ศูนย์การเรียนรู้พาณิชยนาวิกจัดการนวัตกรรมและสารสนเทศ, 2552)

1.2 แนวความคิดพื้นฐานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นได้รับอิทธิพลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่ประสบความสำเร็จจาก หลักการ วิธีการ และกลยุทธ์ ในการทำให้องค์การมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ สร้างกำไรและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้องยิ่งขึ้น ความสำเร็จดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้น ต้องปรับกระบวนการและวิธีการที่เคยเน้นแต่เรื่องการเรียนการสอน ปรับไปสู่การบริหารโดยการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

1.3 ความหมายการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใช้อักษรย่อ "SBM" มาจากคำเต็ม และมีความหมายดังนี้

S	School	เป็นคำนาม	แปลว่า โรงเรียน
B	Based	เป็นคำคุณศัพท์	แปลว่า เกี่ยวกับฐานหรือพื้นฐาน
M	Management	เป็นคำนาม	แปลว่า การบริหารและการจัดการ

ดังนั้น School - Based Management จึงแปลความหมายว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารและการจัดการ หรือการบริหารจัดการการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งเกิดจากแนวความคิดเรื่องปฏิรูปการศึกษา และการกระจายอำนาจทางการศึกษา

อุทัย บุญประเสริฐ (2545, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษา โดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน (บางโรงเรียนอาจมีตัวแทนนักเรียนเป็นกรรมการด้วย) ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนมีหน้าที่ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การบริหารโรงเรียนตามความต้องการและจำเป็นของสถานศึกษา โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ร่วมคิด (Plan) ร่วมตัดสินใจ (Decision-Making) ร่วมทำ (Implementation) และร่วมประเมิน (Evaluation) โดยมุ่งหวังเพื่อเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพของ สถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การบริหารและการจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติ โดยมีโรงเรียนเป็นฐาน หรือ เป็นองค์หลักในการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ความรับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการโรงเรียน (School Board) หรือ School Committee เก่า ผู้แทนนักเรียน และผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วม และตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด

สรุปได้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษา โดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน (บางโรงเรียนมีตัวแทนนักเรียนเป็น

กรรมการด้วย) ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

1.4 หลักการสำคัญในการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน

หลักการสำคัญ (Principle) ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management) มีความเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตราที่ 39 และ 40 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้แก่โรงเรียนและชุมชน ได้บริหารจัดการงานด้วยตนเอง

อุทัย บุญประเสริฐ (2543, หน้า 154 – 156) ได้สรุปหลักการสำคัญของการบริหารโรงเรียนเป็นฐานไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครองตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) ในอดีตการจัดการศึกษาจะทำหลากหลายทั้งวัดและองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมามีการร่วมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา แต่เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญต่าง ๆ ก้าวไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าและไม่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง

4. หลักการบริหารตนเอง (Self - managing) ในระบบการศึกษาทั่วไปนั้น มักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และนโยบายของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี การที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมายแล้วปล่อยให้โรงเรียนมี

ระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ที่ทุกอย่างกำหนดมาจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) โดยส่วนกลางนั้นมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์อิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนด และเป็นไปตามนโยบายของชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 3 - 4) กล่าวว่า การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียนจะตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานเดียวกัน คือ

1. หลักการกระจายอำนาจ
2. หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. หลักการบริหารตนเอง
4. หลักการพัฒนาทั้งระบบ
5. หลักความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้
6. หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน

จากหลักการดังกล่าวทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะเป็นการบริหารงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่ารูปแบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมา ดังนั้นสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร จึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้น

แนวคิดการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยมุ่งเน้นให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการ เพื่อการดำเนินการที่เป็นอิสระ คล่องตัวและรวดเร็ว และมีชุมชนหรือท้องถิ่น ร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล พัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ

1. ความหมายและความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

1.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

งานด้านวิชาการ ถือได้ว่ามีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับทุกงานในสถานศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้มีความรู้ คุณธรรมและ จริยธรรม มีความขยันหมั่นเพียร สามารถประกอบอาชีพได้ตามอัธยาศัย เป็นพลเมืองดีของประเทศ งานวิชาการมีส่วนช่วยในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 25-26) กล่าวถึงงานวิชาการว่า ไม่ได้หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือผลการสอบแข่งขัน และผลการเข้าศึกษาต่อเท่านั้นแต่ยังหมายถึง บรรยากาศของการเรียนรู้ โอกาสในการเรียนรู้การพัฒนาของเด็กได้มีประสบการณ์ให้เกิด การเรียนรู้และการพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีสมบุรณ์

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการ ประเมินผล การสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การบริหารงานวิชาการในด้านงานของโรงเรียนได้แก่ งาน ควบคุมดูแลหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัด ครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่ งาน วิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานการศึกษา เพื่อปรับปรุงคุณภาพ และประสิทธิภาพของโรงเรียน

โกศล ศรีทอง (2543, หน้า 15) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการ ดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหาร ต้องบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบร่วมกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งผลให้นักเรียนมี คุณภาพตามที่ต้องการ

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 5-6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการใน สถานศึกษา หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุด ของภารกิจของสถานศึกษา

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 4) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการและการอำนวยการทางวิชาการในสถานศึกษาตามสภาพที่เป็นอยู่จริง

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการดำเนินการหรือแนวทางการปฏิบัติของผู้บริหารในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียน โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่สังคมยอมรับ เป็นการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และรวมถึงการอบรมศีลธรรม จรรยา เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษาจนเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 1) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือโรงเรียน การที่จะว่าสถาบันใดมีมาตรฐานก็มักจะดูจากผลงานวิชาการเป็นสำคัญ งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าจะเอาจริงเอาจังกับงานวิชาการมากน้อยแค่ไหน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการจัดเตรียมบุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความพร้อมอย่างทั่วถึง เพื่อให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 มุ่งให้กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการในสถานศึกษาไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการ

สอน ซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญ เป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นงานหลักทั้งในมุมมองของการบริหารและการปฏิบัติการหลัก ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการและกระบวนการบริหารงานวิชาการ

หลักการบริหารงานวิชาการเป็นแนวคิดเพื่อปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานด้านวิชาการ การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ นำไปสู่คุณภาพที่คาดหวัง คำนึงถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษา ยึดหลักประสิทธิภาพประสิทธิผลในการปฏิบัติ

กิติมา ปรีดีดีลิก (2532, หน้า 48) กล่าวว่า หลักการสำคัญในการบริหารงานวิชาการ คือ

1. จัดทำแผนงานวิชาการ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งความร่วมมือกันทำ
3. การกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบไปสู่ผู้ปฏิบัติ
4. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
5. ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานวิชาการ
6. ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่น มากกว่าทำด้วยตนเอง
7. ให้ขวัญและกำลังใจในการทำงาน
8. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ
9. ให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ
10. ติดตามและประเมินผลงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 15) ได้กล่าวถึงหลักการในการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน
2. หลักแห่งประสิทธิผล หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ทুমศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึง หลักการบริหารงานวิชาการที่สำคัญ คือ

1. หลักการพัฒนาคุณภาพ (Quality Management) เป็นการบริหารเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ องค์ประกอบของคุณภาพที่เป็นตัวชี้วัดคือผลผลิต และกระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้น โดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาได้แก่ การควบคุมคุณภาพการตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินผล

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการบริหารได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ โดยหลักการมีส่วนร่วม การเสนอแนะและการพัฒนาในงานวิชาการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย จึงอาจดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการวิชาการโดยมีเป้าหมายนำไปสู่การพัฒนา คุณภาพได้มากขึ้น การมีส่วนร่วมต้องเริ่มจาก การร่วมคิด ร่วมทำและร่วมประเมินผล

3. หลักการ 3 องค์ประกอบ (3 – Es) ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และการประหยัด

3.1 หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการ มีปัญหาและอุปสรรคขณะดำเนินการก็สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ การมีประสิทธิภาพเน้นไปที่กระบวนการ (Process) การใช้กลยุทธ์และเทคนิควิธีต่างๆที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

3.2 หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ได้ผลผลิต (Outcome) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะเพิ่มขึ้น รวมทั้งการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ อย่างไรก็ตามมักใช้สองคำนี้ควบคู่กันคือมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3.3 หลักประหยัด (Economy) หมายถึง การใช้เวลาน้อย การลงทุนน้อย การใช้กำลังหรือแรงงานน้อย โดยไม่ต้องเพิ่มทรัพยากรการบริหาร แต่ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง ดังนั้นการลงทุนทางวิชาการจึงต้องคำนึงหลักความประหยัดด้วยเช่นกัน

4. หลักความเป็นวิชาการ (Academics) หมายถึง ลักษณะที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชาการได้แก่ หลักการพัฒนาหลักสูตร หลักการเรียนรู้อุ หลักการสอน หลักการวัดผลประเมินผล หลักการนิเทศการศึกษา และหลักการวิจัย เป็นต้น หลักการเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า หลักการบริหารงานวิชาการเป็นแนวคิดเพื่อให้การปฏิบัติบรรลุสู่ความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ ดังนั้นในการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารต้องใช้ทั้งหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงคุณภาพของเป้าหมายคือ ผู้เรียนเป็นหลัก นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงบุคลากรซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร ให้การส่งเสริมสนับสนุน และดูแลเอาใจใส่ ด้วยความยุติธรรมและเสมอภาค

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการจะสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ได้นั้น ต้องมาจากการวางแผนงานที่ดี และมีการดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ ผู้บริหารงานวิชาการแห่งความเป็นเลิศ ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงขอบข่ายของงานวิชาการอย่างแท้จริง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 127) กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติงานวิชาการ การจัดทำโครงการสอนหรือบันทึกการสอน
2. การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำตารางสอน การกำหนดวิชาเวลา ผู้สอน ตลอดจนผู้เรียนแต่ละรายวิชา การจัดชั้นเรียน จัดแบบเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ การปรับปรุงการเรียนการสอน
3. การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการจัดหลักสูตร ได้แก่ การจัดสื่อการสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการสอน
4. การวัดผลประเมินผล เป็นกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์การเรียน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 13) ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจด้านการบริหารงานวิชาการ ในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาไว้ 8 ประการ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนรู้
4. การประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9 -18) กำหนดขอบข่ายงานการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การบริหารการเรียนการสอน
3. การบริหารการประเมินผลการเรียน
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
6. การบริหารวิจัยและพัฒนา
7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2546, หน้า 9) ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 6 กลุ่มงานดังนี้

1. งานหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. งานบริหารหลักสูตร
3. งานสื่อและนวัตกรรม
4. งานวัดและประเมินผล
5. งานนิเทศภายใน
6. งานส่งเสริมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33-38) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนา แนวทางการจัดการข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีขอบข่ายครอบคลุมหลายด้าน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน ซึ่งสามารถสรุปขอบเขตของงานวิชาการในแต่ละงานตามกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า คือ งานหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร งานบริหารหลักสูตร งานสื่อและนวัตกรรม งานวัดและประเมินผล งานนิเทศภายใน และงานส่งเสริมวิชาการ

สภาพการบริหารงานวิชาการ

1. ด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 หลักสูตรสถานศึกษา

1.1.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตร (Curriculum) ตามรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า currere หมายถึง running course หรือ เส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาเมื่อมาใช้ในการศึกษา จึงหมายถึง running sequence of courses or learning experience เปรียบหลักสูตรเสมือนสนามหรือลู่วิ่งให้ผู้เรียนจะต้องฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพื่อความสำเร็จ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ พอจะสรุปได้ว่าหลักสูตรมีความหมายหลายประการตั้งแต่ความหมายของหลักสูตรระดับชาติจนถึงหลักสูตรระดับการเรียนการสอนในชั้นเรียน เช่น

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2539) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้

2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมองที่เอกสารหรือโครงการของการศึกษาที่สถาบันการศึกษาวางแผนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ และยังหมายความถึง แผนการเรียนหรือรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดให้เรียนรวมทั้งเนื้อหาวิชาของรายวิชาต่างๆ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

2. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่สถาบัน การศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้เป็นอักษรย่อ SOPEA ดังนี้

1. Curriculum as Subject and Subject Matter (หลักสูตรคือรายวิชา หรือเนื้อหาวิชาที่เรียน)

2. Curriculum as Objectives (หลักสูตรคือจุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ)

3. Curriculum as Plans (หลักสูตรคือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน)

4. Curriculum as Learners Experiences (หลักสูตรคือประสบการณ์ ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน)

5. Curriculum as Educational Activities (หลักสูตรคือกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน)

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 1) หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียน ประกอบด้วย เป้าหมาย และจุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา รวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลของการเรียน

Taba (1962, p.10-11) หลักสูตรคือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย จุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะการเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

จากความหมายและความสำคัญของหลักสูตรตามแนวคิดของนักวิชาการ ข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง รายวิชาที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระและกิจกรรมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับ ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนยึดถือปฏิบัติ ในการจัดเรียนการสอน

1.1.2 องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นเอกสารสำคัญที่ครูจะใช้สำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้จัดการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาควรมีข้อมูลที่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538, หน้า 60) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นสิ่งกำหนดแนวคิด ระบบ และความสอดคล้องของเอกสารหลักสูตรและการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรด้วย

อํารง บัวศรี (2542) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (education goals and policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากหลักสูตรไปแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (types and structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (subject objective) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว
5. เนื้อหา (content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (instructional objective) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่ได้กำหนดไว้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (instructional strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (curriculum materials and instructional media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดีทัศน์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและ

ประสิทธิภาพการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2542) สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา และจุดประสงค์การเรียนการสอน
2. เนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย
3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบในกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะเป็นกระบวนการ
4. การนำหลักสูตรไปใช้ มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้
5. การประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน และการประเมินหลักสูตร

บุญชม ศรีสะอาด (2546) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ คือ จุดประสงค์ สาระความรู้ประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 2) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรดังนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหลักสูตรประกอบด้วย เหตุผล และความจำเป็นของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหาสาระ การจัดเนื้อหาและประสบการณ์ การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

1.1.3 ลักษณะของหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2530, หน้า 92– 97) ได้จัดลักษณะของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรที่มีลักษณะยึดความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Design Focused on Individual Interest and Needs)
2. หลักสูตรที่มีลักษณะยึดกิจกรรมและปัญหาของสังคมเป็นหลัก (Design Focused on Social Activities and Problems)
3. ลักษณะหลักสูตรที่ยึดทักษะกระบวนการเป็นหลัก (Design Focused on Processes Skills)
4. ลักษณะหลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก (Designs Focused on Specific Competencies)
5. ลักษณะหลักสูตรมนุษยนิยม (Humanistic Design)

ธำรง บัวศรี (2531, หน้า 164 – 174) ได้จัดลักษณะของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรแบบบูรณาการ (The Integrated Curriculum)
- หลักสูตรบูรณาการ คือ หลักสูตรที่โครงสร้างของเนื้อหาวิชา มีลักษณะเป็น สหวิทยาการ คือ มีการผสมผสานอย่างกลมกลืนของความรู้เรื่องต่าง ๆ และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นสหวิทยาการ ในหลักสูตรบูรณาการเนื้อหาวิชาจะมีลักษณะเป็นหัวข้อกิจกรรมหรือหัวข้อปัญหา ซึ่งการผสมผสานเชื่อมโยงเพื่อหาความรู้จะต้องพยายามให้เกิดบูรณาการในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1 บูรณาการระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้
- 1.2 บูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ
- 1.3 บูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ เป็นอยู่ในวิถีชีวิตของผู้เรียน

2. หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ (The Competency – Based Curriculum) คือ หลักสูตรที่กำหนดความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษาไว้เป็นเกณฑ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับวุฒิภาวะและพัฒนาการของวัยในแต่ละระดับการศึกษา ทักษะและความสามารถในการแต่ละระดับจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยที่ทักษะและความสามารถในการเบื้องต้นจะเป็นฐานสำหรับการเพิ่มพูนทักษะและความสามารถต่อไป หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

2.1 กำหนดทักษะและความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยอาศัยหลักการของทฤษฎีพัฒนาการและทฤษฎีการเรียนรู้ไว้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน

2.2 ทักษะและความสามารถเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้น เร็วหรือช้า ต่างกันในแต่ละด้าน หรือแต่ละคนดังนั้นลักษณะของหลักสูตรจึงแบ่งเป็นช่วงชั้นเพื่อให้เป็นช่วงเวลาของการพัฒนาให้ถึงเกณฑ์มาตรฐาน

2.3 กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวถึง ประเด็นสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. เพิ่มวิสัยทัศน์หลักสูตร เพื่อให้เป็นเป้าหมายที่ชัดเจน ตรงกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติ

2. เพิ่มสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

3. ปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ เป็นอยู่พอเพียง รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

4. กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดชั้นปีสำหรับการศึกษาระดับ บัณฑิต (ป.1 - ม.3) ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเป็นเอกภาพและมีความชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนและประเมินผลในแต่ละระดับชั้น รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษา

5. กำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลาง ได้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางเพื่อเป็นจุดร่วมที่ให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเรียนรู้ ช่วยให้เกิดความเป็นเอกภาพในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนในชาติมากขึ้น

6. ปรับโครงสร้างเวลาเรียน ได้มีการปรับโครงสร้างเวลาเรียนใหม่ โดยกำหนดเวลาเรียนขั้นต่ำในแต่ละปีไว้และเปิดช่องให้สถานศึกษาสามารถกำหนดปรับเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การจัดหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับผู้เรียนในระดับชั้นต่างๆ และในกลุ่มสาระต่างๆ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น

7. ปรับเกณฑ์การวัดผลประเมินผล ได้มีการปรับการวัดผลประเมินผล โดยระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) ยังคงตัดสินผลการเรียนเป็นรายปีเช่นเดิม แต่ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นได้เปลี่ยนเป็นการตัดสินผลการเรียนเป็นรายภาค ให้สอดคล้องกับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อรองรับระบบหน่วยกิต

8. กำหนดให้ผู้เรียนให้การบริการสังคม ได้มีการกำหนดให้สถานศึกษา จัดให้ผู้เรียนได้ให้การบริการแก่สังคม โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และต้องได้รับการประเมินผลอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

สรุปหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดกรอบแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นแนวทางในการจัดมวลง ประสพการณ์ให้กับ ผู้เรียน เปรียบได้กับแผนที่หรือเข็มทิศที่จะนำทางในการจัดการศึกษาให้ บรรลุผล หลักสูตรที่ดีมีความเหมาะสมจะทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

กรมวิชาการ (2543, หน้า 29) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำสาระของหลักสูตร สถานศึกษาการ ออกแบบการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การ ตัดสิน การวัดผลประเมินผลและเอกสารการศึกษา รวมถึง การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐาน

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 35) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถาน ศึกษาขึ้นพื้นฐานว่าหมายถึง การนำเอาหลักสูตรแกนกลางและสาระหลักสูตรมาร่วมกันจัดทำ โดย ให้มีความสมบูรณ์ในเรื่องของมาตรฐานช่วงชั้นมาตรฐานรายปี/รายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือ รายภาค เวลาเรียน หน่วยกิต คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 กำหนดให้การ จัดหลักสูตรและกระบวนการจัดการศึกษาให้เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น (มาตรา 9 วงเล็บ 6) จะทำให้ได้หลักสูตรที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริง และการแก้ปัญหาของตนและท้องถิ่นได้

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นการ

ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิมให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองภายในท้องถิ่น ภายในประเทศ และต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นในการกำหนดจุดหมาย เป้าหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

1.2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

การที่เราจะพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่นั้น ควรเริ่มต้นจากการศึกษาความต้องการ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์งานอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลมากำหนดปรัชญา และจุดมุ่งหมาย จากนั้นจึงเป็นการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร และกำหนดวิธีการในการประเมินผล ถ้าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการก็จะออกแบบสร้างวัสดุการเรียนการสอน นำไปทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538, หน้า 76) กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรมวิชาการ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเสริมจากหลักสูตรแม่บท มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สภาพและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน ศักยภาพของโรงเรียน และหลักสูตรแม่บท 2) จัดทำหลักสูตร ได้แก่ กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหา กำหนดกิจกรรม กำหนดคาบเวลา และกำหนดการวัดและประเมินผล 3) จัดทำเอกสารหลักสูตร 4) ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร 5) นำหลักสูตรไปใช้ 6) ประเมินผลหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 163-170) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการสร้างหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba) ฮิลดา ทาบา ซึ่งเป็นคนแรกที่นำวิธีการจากหน้าเข้ามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ด้วยความเชื่อว่า ครูนั้นมีบทบาทสำคัญ เป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติมากกว่าผู้บริหาร ครูจึงควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ทาบาได้ลำดับ 5 ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. การผลิตหน่วยการเรียนรู้เพื่อการทดลอง
2. การทดสอบการทดลองหน่วยการเรียนรู้
3. การทบทวนแก้ไข และการรวมเป็นหนึ่ง
4. การพัฒนากรอบแนวคิด
5. การติดตั้งและการขยายผลไปยังหน่วยการเรียนรู้ใหม่

จากรูปแบบดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปแล้ว จะเริ่มต้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรเดิมที่ใช้กันอยู่ก่อนแล้วว่ามีผลต่อการใช้ ปัจจุบันอย่างไร หากหลักสูตรเดิมไม่สนองกับความต้องการของสังคม และผู้เรียนในปัจจุบัน อันจะส่งผลไปสู่อนาคต เพื่อประสิทธิภาพในการผลิตคนสู่อนาคตแล้ว เห็นสมควรให้นำผลที่ได้มาเป็น ข้อมูลในการสร้างหลักสูตรใหม่ต่อไป

1.2.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาแต่ละแห่งจะจัดการศึกษาและจัดทำหลักสูตรขึ้นเอง โดยมี มาตรฐานการศึกษา มาตรฐานกลุ่มสาระที่กำหนดโดยคณะกรรมการระดับชาติเป็นกรอบกำกับไว้ และเป็นตัวประกันคุณภาพของโรงเรียนโดยทั่วประเทศ ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษาจึงมี ลักษณะที่มีเนื้อหา วิธีการเรียนการสอน และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับ นักเรียนและท้องถิ่นต่างๆ ในขณะที่เดียวกันคุณภาพของนักเรียนที่จบหลักสูตรจะต้องได้มาตรฐาน การศึกษาด้วย (นาตยา ปิลาธนนานนท์, มจรส จงชัยกิจ, และศิริรัตน์ นีละคุปต์, 2542)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การ พยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนา หลักสูตรและการสอนคือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา สาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและประเมินผลการใช้ หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้ การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ การพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตรด้วย

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 160-161) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร สามารถพัฒนาได้หลายระดับ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการพัฒนาหลักสูตรนั้น ๆ ว่าจะ พัฒนาส่วนใด ส่วนหนึ่งของหลักสูตร เราสามารถแบ่งการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับ คือ หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น และหลักสูตรระดับห้องเรียน

กล่าวโดยสรุปการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง พิจารณาถึงข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้น สมบูรณ์ สามารถสนอง ความต้องการของบุคคล และสังคม โดยมีพื้นฐานด้านต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตร เช่น พื้นฐาน ทางด้านปรัชญาการศึกษา พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และพื้นฐานทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี

ด้านบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรเป็นการนำการบริหารงานมาประยุกต์ใช้เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์และมีความสามารถจะช่วยให้การบริหารหลักสูตรสะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยผู้บริหารสามารถนำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าของงานการบริหารหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาจะมีคุณภาพและประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยการบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษาคือ สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเองที่เรียกว่าหลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงการสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีการบริหารหลักสูตร เพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2545) งานบริหารหลักสูตรมีกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัดทำแผนการสอน การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การนิเทศและติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงศ์, 2539)

รุจิรี ภู่อาระ (2545, หน้า 154-159) ได้กล่าวถึง การบริหารหลักสูตรในด้านการบริหารงานวิชาการ คือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้หลักสูตร การวางแผนดำเนินการอย่างมีการส่งเสริมของทุกกลุ่มทุกคน ในด้านการบริหารงานวิชาการ โดยประการแรก ต้องจัดชั้นเรียนหรือการจัดกลุ่มผู้เรียน โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นชั้น จัดกลุ่มผู้เรียนตามความสามารถและจัดกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ ประการที่สอง การจัดครูเข้าสอน อาจแบ่งได้เป็นการจัดครูประจำชั้น การจัดครูแนะแนว การจัดครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้และการจัดครูสอนเป็นคณะ ฉะนั้นการบริหารงานหลักสูตรที่ใช้ในสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนและครูผู้สอนที่สอดคล้องกับจำนวนคุณภาพและปริมาณของตัวหลักสูตร ที่มีสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ตามที่ได้ดำเนินการวางแผนการทำหลักสูตรตั้งแต่เริ่มแรก

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 43) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรหมายถึง การบริหารงานการใช้หลักสูตร แบ่งเป็น การเตรียมการ การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร

วัชราวลี วัชรวิงศ์ ณ อยุธยา (2552) ได้กล่าวว่าการบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดการ และการดำเนินการ การควบคุมดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ใน สถาบันการศึกษาตอบสนองต่อวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัด ในสถาบันการศึกษานั้นให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

สุวีรัตน์ คำฟอย (2549, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของการดำเนินการบริหารหลักสูตรไว้ว่า สถานศึกษามีการกำหนดแผนปฏิบัติการและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการกำหนดแนวทางการบริหารงานวิชาการและการบริหารงานทั่วไปเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ เช่น มีการจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ มีการประเมินคุณภาพโดยองค์กรภายนอกและมีการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประจำ

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตรหมายถึง การวางแผน การอำนวยการ การประสานงาน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามประเมินผลในการนำหลักสูตรไปใช้

ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

1. ความหมายของสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

กิดานันท์ มลิทอง (2536, หน้า 204) ได้ให้ความหมายของสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ดังนี้

1. สื่อ หมายถึง ข้อมูลความรู้จากผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนเป็นสิ่งที่ช่วยอธิบาย ละขยายเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

2. นวัตกรรม หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ ปฏิบัติการใหม่ๆหรือสิ่งใดที่พัฒนาขึ้นกว่าของเดิมที่มีอยู่ เมื่อนำมาใช้ในการทำงานแล้วสามารถช่วยให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพขึ้นได้ประสิทธิผลสูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งยังประหยัดเวลาและแรงงานด้วย นวัตกรรมที่เกิดขึ้นนี้ย่อมต้องอาศัยเทคโนโลยีในการคิดค้นสิ่งใหม่หรือพัฒนาศักยภาพของเก่าให้ดียิ่งขึ้น นวัตกรรมและเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันเสมอ เมื่อมีการนำนวัตกรรมมาใช้ในการศึกษา จึงเรียกว่า นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง นวัตกรรมที่จะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ มากกว่าเดิมและเกิดแรงจูงใจในการเรียนจากนวัตกรรมเหล่านั้น

3. เทคโนโลยี หมายถึง การประยุกต์ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ทางเทคโนโลยี

ทางคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสื่อสารทางคมนาคม สำหรับในการรับส่งข้อมูลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกสบายลดความคล่องตัวในการทำงานทุกๆด้าน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

ชูศักดิ์ ขำพิมพ์ (2540, หน้า13) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการสรุปใหม่ที่แปลกไปจากเดิม โดยอาจได้มาจากการคิดค้นขึ้น หรือ การปรับปรุงเสริมแต่งสิ่งเก่า และสิ่งเหล่านี้ได้รับการทดลองและพัฒนาจนเป็นที่เชื่อถือได้

กิดานันท์ มลิทอง (2540) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมและเทคโนโลยี หมายถึง ได้ให้ความหมายว่า เทคโนโลยีการศึกษาเป็นการประยุกต์เอาแนวคิด เทคนิค วิธีการ วัสดุ อุปกรณ์ การ จัดระบบสารสนเทศ และสิ่งต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกห้องเรียน

2. แนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

แนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา คือ การศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็น ในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงาน วิชาการ การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน การจัดหาสื่อ การ ประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังที่นักการศึกษาได้เสนอ แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียน การสอน และการบริหารงานวิชาการ
2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน
3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการเรียนการสอนและการพัฒนางาน วิชาการ
4. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น
5. การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 36 อ้างอิงใน กาญจน์ โขติสุข, 2552, หน้า 41)

จากการที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ความคิดใหม่ การปฏิบัติใหม่ ทั้งที่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้และไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า รวมทั้งที่เป็นแบบแผน พฤติกรรม ความประพฤติของสังคม ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์วิทยาการใหม่ รวมทั้งความเชื่อ ความคิด ความศรัทธาซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่อยู่ในจิตใจของบุคคล โดยนำสิ่งต่างเหล่านี้มาผสมผสานกลมกลืนกันอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ด้านวัดผลและประเมินผล

1. ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลการศึกษา คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลความจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่วนการประเมินผลการศึกษา เป็นการนำผลการวัดหลาย ๆ ครั้ง หลาย ๆ ด้านมาประเมินเพื่อพิจารณาตัดสินอย่างใดอย่างหนึ่ง และเชื่อกันว่า การทดสอบซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของการวัดผลใช้ได้ผลดีที่จะสามารถบอกปริมาณความรู้ ความเข้าใจได้ค่อนข้างเที่ยงตรงมากกว่าวิธีอื่น ๆ และกล่าวถึงการประเมินผลการศึกษาว่า หมายถึง การตีค่า การตีราคาของสิ่งที่ประเมินโดยอาศัยหลักการทางสถิติ ตัวเลขต่าง ๆ เพื่อพิจารณาดูว่าเป็นอย่างไร (สมนึก ภัททิยธนี, 2541, หน้า 3)

2. หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา

การวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา กระบวนการของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน และถูกต้องตามหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา จึงได้มีการกำหนดหลักการวัดและประเมินผลการศึกษาไว้

1. วัดให้ตรงจุดมุ่งหมาย
2. ใช้วิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัด
3. ต้องวัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด
4. เลือกสุ่มตัวอย่างของสิ่งที่จะวัดให้เหมาะสม

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2544, หน้า 22-23) ได้กำหนดหลักการวัดและประเมินผลดังนี้

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบและประเมินผลการศึกษาของผู้เรียน

2. สอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร
3. ประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน
4. การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการการเรียนรู้ ควรดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัดธรรมชาติของวิชาและระดับของช่วงชั้น
5. ให้มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการอ่านคิดวิเคราะห์ เขียนในแต่ละช่วงชั้น
6. ให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น
7. ให้มีการประเมินคุณภาพของผู้เรียนระดับชาติในแต่ละช่วงชั้น
8. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียน
9. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและรูปแบบสถานศึกษาต่างๆ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 129 -133) ได้กำหนดการวัดและประเมินผลทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. การวัดและประเมินผลตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้การสอน การเรียนรู้ และประเมินผลไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ครูซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ต้องดำเนินการทั้ง 3 เรื่องดังกล่าว ให้ไปด้วยกันอย่างต่อเนื่องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การวัดและประเมินผลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

- 1.1 เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับ ติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เป็นเครื่องมือผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน
- 1.3 เป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 1.4 ส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการ เช่น การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ ผลจากการประเมินสามารถนำมากำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการ

2. การประเมินการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 สำหรับผู้สอนควรประเมินใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การประเมินเนื้อหาสาระความรู้และทักษะในรายวิชา

ต่างๆ ตามหลักสูตรและส่วนที่ 2 การประเมินพัฒนาการและประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

3. การวัดและประเมินผลควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 การประเมินความรู้และทักษะในแต่ละวิชา ควรกำหนดช่วงเวลาในการ ประเมินดังนี้

3.1.1 วัดและประเมินผลก่อนเรียน ควรประเมินผลก่อนรับการเรียนความรู้ ใหม่หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ใหม่ซึ่งควรประเมินลักษณะ ดังนี้ 1) ประเมินความพร้อมของผู้เรียน 2) ประเมินความรอบรู้ของผู้เรียน

3.1.2 วัดและประเมินระหว่างการเรียนรู้การสอนควรดำเนินการ 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การประเมินความก้าวหน้าในการเรียน 2) การประเมินเพื่อหาข้อบกพร่อง

3.1.3 วัดและประเมินหลังสิ้นสุดการเรียนรู้การสอน

3.2 การประเมินคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประเมิน ดังนี้

3.2.1 ประเมินทุกครั้งที่มีการสอน โดยการวางแผนและสังเกตผู้เรียนเป็น รายบุคคลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีข้อบกพร่องในเรื่องใด จะได้ให้ความช่วยเหลือปรับปรุงแก้ไข ทันที

3.2.2 ครูผู้สอนทุกท่านมาประชุมร่วมกันเพื่อสรุปผลการประเมินพฤติกรรม ผู้เรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบ

4. เครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียน เครื่องมือวัดและการประเมินมีหลากหลาย รูปแบบ จึงควรพิจารณาเลือกนำมาใช้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการ เรียนรู้ของผู้เรียน และควรใช้วิธีการวัดผลหลายๆ วิธี เพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินผลผู้เรียนมี ความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

5. วัดและประเมินอย่างไร วิธีการประเมินการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการ ศึกษา คือ การประเมินตามสภาพจริง ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริงเป็นการใช้ ข้อมูลอย่างหลากหลายเพื่อสรุปว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ความรู้สึกลึกคิดในเรื่อง ต่างๆ มากน้อยเพียงใด เป็นไปตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้หรือไม่ โยงใยเรื่องราวเหตุการณ์สภาพ จริงที่ผู้เรียนเป็นสิ่งเร้าสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการกล้าแสดงออก ในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงพฤติกรรมต่างๆ การลงมือปฏิบัติงานหรือการผลิตชิ้นงาน

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-13) ได้กล่าวถึงการบริหารการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารมีความสามารถในการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้ง การร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการพิจารณาในการเตรียมการขั้นต่อไป ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงตัวบ่งชี้ที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้วย

2. ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการกำหนดวิธีการและเครื่องมือ ที่จะใช้ในการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และเตรียมการในการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการที่เป็นระบบ ในขั้นนี้ควรกำหนดช่วงเวลาในการประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างดำเนินการสอนประเมินปลายภาคเรียนและปลายปีด้วย

3. ผู้บริหารมีความสามารถในการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึกการสังเกต และการรวบรวมผลงานของนักเรียนตามเวลาที่กำหนดได้อย่างสม่ำเสมอ

4. ผู้บริหารมีความสามารถในการทำหลักฐานการศึกษาตามที่กระทรวง กรม หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้

5. ผู้บริหารมีความสามารถในการนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการประเมินที่ต้องการใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนาไม่ใช่การตัดสินได้หรือตกของผู้เรียนแต่อย่างใด

6. ผู้บริหารมีความสามารถในการกำหนดรูปแบบ ระยะเวลารายงานผลการเรียนรู้ทั้ง การรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาช่วงปลายปีต่อสาธารณะ และ หน่วยงานต้นสังกัดการกำหนดเป้าหมายสำคัญในการประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมการเรียนรู้และ พัฒนาการเรียนรู้โดยตรงและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมาก

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวถึง หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. สถานศึกษาต้องดำเนินการวัดและประเมินผลให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดเอกสาร บันทึกผลการประเมินให้สอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผล

2. ให้ครูผู้สอนนำผลการประเมินแต่ละองค์ประกอบบันทึกลงในเอกสารบันทึกผลการประเมินตามที่สถานศึกษากำหนดและนำเสนอผู้บริหารโรงเรียน

3. ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้อนุมัติผลการประเมิน

4. ให้มีการรายงานความก้าวหน้าผลการพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะๆ และรายงานสรุปผลการเรียนปลายปี/ปลายภาค

5. ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดวิธีการและมอบหมายผู้รับผิดชอบ ปรับปรุง พัฒนา ผู้เรียนที่ได้ผลการเรียนซ้ำรายวิชาหรือซ้ำชั้น

6. สถานศึกษากำหนดแนวทางในการกำกับ ติดตามการบันทึกผลการประเมินใน เอกสารหลักฐานการศึกษา ทั้งแบบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และแบบที่สถานศึกษากำหนด

กล่าวโดยสรุป หลักการวัดผลการประเมินผล ต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการ เรียนการสอน เนื่องจากการวัดผลจะเป็นสิ่งตรวจสอบผลจากการสอนของครู เลือกใช้เครื่องมือวัดที่ ดีและมีคุณภาพ เพื่อช่วยให้การวัดถูกต้องสมบูรณ์ มีความยุติธรรม ค้นหาผู้เรียนแต่ละคนว่า เเด่น และด้อยในเรื่องใด และหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขแต่ละคนให้ดีขึ้น

3. แนวทางการวัดและประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) สถานศึกษาต้องดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม

2. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรและจัดให้มีการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. การประเมินผู้เรียนพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตาม ความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการ สอน ต้องดำเนินการด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลผู้เรียนได้ อย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ความคิด กระบวนการ พฤติกรรมและเจตคติ เหมาะสมกับสิ่งที่

ต้องการวัด ธรรมชาติวิชา และระดับชั้นของผู้เรียน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเที่ยงตรง ยุติธรรม และเชื่อถือได้

5. การประเมินผลการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียนรู้และตัดสินผลการเรียน

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนรู้

7. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและรูปแบบการศึกษาต่างๆ

8. ให้สถานศึกษาจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา เพื่อเป็นหลักฐานการประเมินผลการเรียนรู้ รายงานผลการเรียน แสดงวุฒิการศึกษาและรับรองผลการเรียนของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางการวัดประเมินผล เป็นกระบวนการที่ใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อวัดความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และการเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่างๆ หรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนตามหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ในระดับที่ศึกษาอยู่ ซึ่งมีแนวทางในการวัดผล ได้แก่ การกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผล การส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผล การเรียนการสอน การจัดให้มีการเทียบโอนความรู้ และการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล

ด้านนิเทศภายใน

การนิเทศเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ถือเป็นการพัฒนาบุคลากรรูปแบบหนึ่ง ที่อาจได้ผลรวดเร็วกว่า โดยเฉพาะการนิเทศภายในสถานศึกษา ในอันที่จะปรับปรุง ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน ให้ดีขึ้นเป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพและผลสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ (กมล ภูประเสริฐ, 2544)

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

อเนก ส่งแสง (2540, หน้า 2) ได้ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา คือ เป็นการปรับปรุงการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การให้บริการเสริมวิชาการ การจัดครูเข้าสอน การใช้สื่อการสอน การประเมิน ตลอดจนจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า15) ได้ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา คือ การทำความเข้าใจในภารกิจที่พึงปฏิบัติเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

ปราการ เจริญสุรสถล (2540, หน้า20) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่าหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะปฏิบัติได้ถูกต้อง ก้าวหน้า และเกิดประโยชน์สูงสุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการนิเทศ คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยการให้ความช่วยเหลือแนะนำ ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เต็มศักยภาพ

กล่าวโดยสรุป การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนในอันที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือ การช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาหารือ เพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมการสอนได้ด้วยตนเอง อันจะ ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543, หน้า 182) กล่าวถึงหลักการสำคัญสำหรับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนว่าผู้บริหารการศึกษา ต้องยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่าการนิเทศการศึกษานี้เป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง สำหรับการดำเนินงานนิเทศนั้น ผู้บริหารอาจจะดำเนินการเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

2. การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้ง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งการนิเทศจะไม่มีโอกาสพบกับความสำเร็จได้

3. จะต้องตระหนักถึงความเข้าใจว่า การนิเทศการศึกษภายในโรงเรียนนั้นเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมงานให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น การนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับ ชูเชิงขู่ หรือคอยจับผิดแต่ประการใด

4. บุคลากรภายในโรงเรียนต้องมีการยอมรับ และให้เกียรติซึ่งกันและกันในสภาพความจริงแล้วไม่มีใครที่มีความเชี่ยวชาญทุกด้าน ดังนั้นจึงน่าจะแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงานเพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

5. การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

6. การสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหาร จะมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงถือว่าการสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหารจะส่งผลต่อความสัมฤทธิ์ผลของการนิเทศภายในโรงเรียนด้วย

สำนักพัฒนาสังคม (2547, หน้า 2) ได้กล่าวว่า การดำเนินการนิเทศการศึกษาให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยึดหลักการซึ่งเป็นวิถีทางแห่งการแก้ไขปัญหาคิดว่าน่าจะมีคามเชื่อมั่นได้มากที่สุด หลักการนิเทศการศึกษาที่ดีควรได้จากการประยุกต์แนวคิดต่างๆ จากนักการศึกษาที่ให้ความเห็นไว้ สรุปได้ดังนี้

1. การนิเทศจะเกิดผลสูงสุดในการปรับปรุงการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ไขปัญหาย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งมั่นที่แน่นอน ซึ่งได้ตกลงร่วมกัน โดยคณะครูและผู้นิเทศ

2. การนิเทศการศึกษา จะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นเกี่ยวข้องกับ และมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง คือครูต้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าเขาต้องการให้การศึกษายช่วยเหลือเรื่องใด

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ไม่ยู่ยู่และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และต้องช่วยครูให้พบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาเป็นวิทยาศาสตร์ คือเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบ ทั้งในด้านกระบวนการนิเทศ และการใช้เครื่องมือ มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นปรนัย เชื่อถือได้ แทนที่จะสรุปจากความคิดเห็นอย่างเดียว

5. การนิเทศการศึกษาเป็นประชาธิปไตย คือมีความเคารพในบุคคลแต่ละคน ร่วมมือกันทำงาน ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยใช้อำนาจน้อยที่สุดและอำนาจนั้น ต้องมาจากหมู่คณะ

6. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการสร้างสรรค์ คือต้องส่งเสริมให้บุคคลแต่ละคนแสดงออกซึ่งความสามารถของตนเองและพัฒนาความสามารถให้สูงสุด

7. ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศ โดยผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ทราบถึงผลในการดำเนินการ

หลักการนำการนิเทศดั้งเดิมมาผสมผสานกับแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพครู และระดับคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษา มีหลักการนิเทศคือ (ชาติ บุญญา, 2538)

1. การนิเทศการศึกษา จะต้องเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นความร่วมมือร่วมใจ ในการดำเนินงาน ใช้ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

2. การนิเทศการศึกษา มุ่งให้ครูรู้จักวิธีคิดค้นการทำงานด้วยตนเอง มีความสามารถในการนำตนเอง และสามารถตัดสินใจปัญหาของตนเองได้

3. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

4. การนิเทศที่ดี จะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยั่วยุและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

5. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศการศึกษา มีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน การนิเทศจึงต้องผ่านครูและบุคลากรอื่นทางการศึกษา เพื่อไปสู่นักเรียน การนิเทศจึง มุ่งไปที่ครู เพื่อให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการสอนโดยให้เกิดผลต่อการศึกษานักเรียนให้มี คุณภาพสูงสุด

3. องค์ประกอบของการนิเทศ

องค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 3-10 อ้างอิงใน ชิตพล ณ จันทรตา, 2553, หน้า 3)

1. บุคลากรนิเทศ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ คณะนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ และครูผู้สอนซึ่งจะเป็นตัวจักรสำคัญในการนิเทศการศึกษาและทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศการศึกษาด้วย

2. วิธีการนิเทศ

2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายการนิเทศ ที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานและความร่วมมือในการทำงาน ของครูและคณะส่งเสริมให้ครูทำงานวิชาการทำงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เคารพในหลักการและเหตุผล พยายามปรับปรุงคุณภาพของงาน และช่วยเหลือให้ครู

ปฏิบัติงานได้สะดวก มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจมีเวลาปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 กำหนดวิธีการหาข้อมูล ศึกษาปัญหาอุปสรรคและประเด็นที่ต้องพัฒนา ได้แก่ การเข้าเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตปรึกษาหารือประเมินผลงานทางวิชาการของโรงเรียน

2.3 กำหนดวิธีหรือกิจกรรมการนิเทศ โดยพิจารณาเลือกวิธีการหรือกิจกรรมต่อไปด้วยความเหมาะสม ได้แก่ การประชุม การสาธิตการจัดกระบวนการเรียนรู้ การประชุม การอบรมการเรียนรู้ แบบบันทึก บรรยากาศในชั้นเรียน และอ้างอิงเอกสาร การนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ จะต้องอยู่บนหลักแห่งมนุษยสัมพันธ์ การนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษาแม้ว่าจะจำกัดลงมาแล้วว่าเป็นการนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ เกี่ยวกับครูโดยตรงแล้วก็ตาม แต่ยังเป็นกิจกรรมการนิเทศที่ผสมผสานกันทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

3. กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคและความต้องการ การวางแผนดำเนินการตามแผน การสร้างสื่อเครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลรายงานตามลำดับ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคและความต้องการ การวางแผนดำเนินการตามแผน การสร้างสื่อเครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลรายงานตามลำดับ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ที่สำคัญมี 3 ประการ คือ บุคลากรผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ วิธีการนิเทศ และเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ

4. กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา

เขาวภา รัตนบัลลังค์ (2548, หน้า 3) ได้กล่าวถึง กระบวนการนิเทศภายในไว้ดังนี้ การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น(Need Assessment) โดยการสำรวจปัญหา ของโรงเรียน วิเคราะห์ภารกิจของโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การตั้งจุดมุ่งหมายในการนิเทศ
2. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศ กำหนดโดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็นที่วิเคราะห์ได้

3. ขั้นตอนการวางแผนและโครงการนิเทศ ต้องใช้วิธีการและขั้นตอนของการวางแผนที่รัดกุม เพื่อให้ได้แผน/โครงการที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

4. ขั้นปฏิบัติการนิเทศตามแผน ขั้นนี้จะมีการจัดทำโครงการย่อยตามแนวทางเลือกที่กำหนดไว้ในแผนแล้วนั้นปฏิบัติตามโครงการเหล่านั้น

5. ขั้นประเมินผล จะต้องประเมินโดยยึดจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 2 อาจประเมินทั้ง ขณะปฏิบัติงานและเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานตามแผน

ชาวี มณีศรี (2542, หน้า 82 – 83) ได้เสนอกระบวนการนิเทศไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การประเมินการทำงาน (Assessing) เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ความสอดคล้องประสานสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมการทำงาน

2. จัดลำดับความสำคัญของงาน (Priority) เรียงลำดับความสำคัญกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกำหนดทางเลือก

3. การออกแบบวิธีการทำงาน (Designing) จัดระบบงาน แผนการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ การเตรียมการที่จะปฏิบัติงาน

4. การจัดทรัพยากร (Allocating Resources) การจัดทรัพยากรโดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความสอดคล้องของการใช้ทรัพยากรในการทำงาน

5. การประสานงาน (Coordination) การนิเทศเป็นกระบวนการประสานใช้ทรัพยากรจึงจะบังเกิดผล การประสานงานที่ดีมีทั้งประสานแผน ประสานคน และประสานงบประมาณให้เกิดความกลมกลืน โดยเฉพาะการกำหนดระยะเวลาไม่ให้ซ้ำซ้อน

6. การนำในการทำงาน (Directing) การที่นำได้นั้นตั้งเกณฑ์มาตรฐานในการทำงาน กำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติ กำหนดผู้รับผิดชอบ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาเริ่มจากการวิเคราะห์งานการเรียนการสอนของครู เพื่อจะได้ทราบปัญหา ระบุปัญหาที่ต้องรีบแก้ไขปรับปรุงก่อนหลัง แล้วจึงวางแผนที่จะดำเนินการโดยหาทางเลือกที่จะแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ต่อจากนั้นก็ดำเนินการตามแนวขั้นตอนตามลำดับจนถึงขั้นการประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วจึงนำผลการปฏิบัติไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

5. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการนิเทศสถานศึกษา

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543, หน้า 182) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขที่จะทำให้การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประสบความสำเร็จ 2 ประการ คือ

1. ผู้บริหารการศึกษาที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการกำหนดนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติงานของโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญแก่งานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยถือว่างานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ

2. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์ในสังกัดทำหน้าที่นิเทศ งานการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินการตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้การช่วยเหลือของศึกษานิเทศก์ช่วยให้บุคลากรของโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและเป็นการสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-13) ได้กล่าวถึงการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารมีความสามารถในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบในการนำเสนอสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษา ทุกคนจึงต้องร่วมคิด ร่วมกันทำ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ ในทางวิชาการแต่ละคนเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับผิดชอบการนิเทศตามความเหมาะสมเฉพาะตัวในแต่ละด้าน

2. ผู้บริหารมีความสามารถในการกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายในวิธีการที่จะนำไปใช้ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจจากการอ่าน การค้นคว้า การได้ไปประชุมอบรมสัมมนา ปฏิบัติการในระดับต่างๆ การสาธิตรูปแบบการสอน เพื่อช่วยกันค้นหาข้อบกพร่องและการปรับปรุงให้เป็นรูปแบบของสถานศึกษาาร่วมกัน การประชุมระดมสมองที่ไม่ต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันโดยตรง เป็นต้น

3. ผู้บริหารมีความสามารถในการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ

4. ผู้บริหารมีความรู้ ความสามารถในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจในหลักการ แนวความคิด วิธีการ และบทบาทในการนิเทศของตนให้ชัดเจน ว่าขอบเขตของบทบาทที่พอเหมาะพอดีในการนิเทศ

ภายใต้สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ควรจะอยู่ในเรื่องใด แค่นั้น จึงจะเหมาะสม และการนิเทศ ไม่ใช่เครื่องมือวัดการทำงาน หรือประเมินผล การปฏิบัติงานของคุณ ผู้บริหาร ต้องรู้จักใช้เครื่องมือให้ดี ให้ถูกต้อง ให้ถูกกับประเภทของงาน มิฉะนั้นการนิเทศก็จะประสบความสำเร็จล้มเหลว

ด้านส่งเสริมวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐาน และคุณภาพของสถานศึกษาได้จากงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษา โดยมีความเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา

1. งานทะเบียนครู

1.1 จัดทำหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลง หรือการดำเนินการของโรงเรียน สมุดหมายเหตุรายวัน สมุดเยี่ยมและปฏิทินปฏิบัติงานของโรงเรียน

1.2 ทำทะเบียนครูและ พนักงานของโรงเรียน ให้เรียบร้อย ถูกต้องและให้เป็นปัจจุบัน

1.3 จัดทำและรวบรวมเอกสาร คำสั่งบรรจุ แต่งตั้ง และการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนรวมทั้งการลาออก

1.4 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อ และการเข้ารับการศึกษาของครู

1.5 จัดทำสมุดประวัติของบุคลากรทุกประเภทในโรงเรียน และปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

1.6 ปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

2. งานทะเบียนนักเรียน

ดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานของงานทะเบียนและรายงานให้ดำเนินไปด้วยความถูกต้องและตรงเวลา ปรับปรุงและแก้ไขปัญหางานด้านทะเบียนและรายงานภายในขอบเขตความรับผิดชอบ โดยมีรายละเอียดของงานดังนี้

2.1 สํารวจและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับจำนวนนักเรียนที่เข้าใหม่และ ลาออกจำนวนนักเรียนทั้งหมดแยกตามระดับชั้นและประเภทในแต่ละปีการศึกษา

2.2 เก็บรวบรวมแฟ้มประวัติ และเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับนักเรียน

2.3 สํารวจและประสานงานกับงานบรรณสาร และฝ่ายวิชาการจัดพิมพ์รายชื่อ นักเรียนพร้อมทั้งออกใบรับรองให้แก่นักเรียน

2.4 จัดทำเอกสารสำหรับนักเรียน เมื่อจบหลักสูตร

- 2.5 จัดทำเอกสารประกอบการย้ายสถานศึกษาของนักเรียน
- 2.6 ตรวจสอบระเบียบผลการเรียนให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบันเสมอ
- 2.7 จัดทำ ปพ.1 ให้แก่นักเรียนซึ่งลาออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษา
- 2.8 จัดทำหนังสือรับรองต่างๆให้แก่นักเรียน เช่น หนังสือรับรองการ เป็นนักเรียน

หนังสือรับรองความประพฤติ หนังสือรับรองเวลาเรียน

- 2.9 จัดทำประวัตินักเรียนทุกชั้นที่เข้าใหม่ และปรับปรุงข้อมูลนักเรียน ให้ปัจจุบัน
- 2.10 ตรวจสอบและรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่จะลาออกจาก

โรงเรียน

- 2.11 ลงทะเบียนนักเรียนเข้าใหม่
- 2.12 ปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้บริหาร

3. งานห้องสมุด

นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฐ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มอบนโยบายสถานศึกษา 3 ดี ให้แก่คณะผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงาน กศน. ในวันที่ 25 กรกฎาคม 2552 ว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิต ในอนาคตจะต้องปรับปรุง และพัฒนาไปตามทิศทางของการปฏิรูปการศึกษารอบ 2 ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ปี 2552 นี้เป็นต้นไป โดยเป้าหมายคือ การทำให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในทุกระดับ และทุกมิติ โดยมุ่งเน้นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพในทุกระดับ และทุกมิติ ได้แก่ ด้านประชาธิปไตย (Democracy – D 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นไทย (Decency – D 2) และด้านภูมิคุ้มกันภัย จากยาเสพติด (Drug – Free – D 3) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 1)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ให้หน่วยงานในสังกัดแตกต่างกันไป รวมทั้งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสำคัญ 3 ประการที่ต้องนำมาปฏิบัติ คือ

1. การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี
2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี

3. การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ 3 ดี
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 3)

4. งานการสอน

1. ตรวจสอบความรู้ของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ครูจะนำไปจัดกิจกรรม
ซ่อมเสริม
2. ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำแผนการสอนซ่อมเสริม
3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการสอนตามแผนการสอนที่กำหนด และบันทึกผลการ
สอนซ่อมเสริม
4. กระตุ้นและเสริมแรงให้นักเรียนมีกำลังใจในการเรียนรู้และรับรู้ความก้าวหน้า
ตลอดจนความสำเร็จของนักเรียน
5. ทดสอบผลสัมฤทธิ์เป็นระยะอย่างเป็นระบบ จะได้อธิบายพร้อมเพื่อครูจะได้
ซ่อมเสริมนักเรียนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า งานส่งเสริมวิชาการ หมายถึง งานที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในการ
การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมี
ประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกแห่ง ได้แก่ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่
ผู้เรียน การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี
และมีประสิทธิภาพที่สุด หรือการบริหารที่ให้พลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบสัมมา
อาชีพ ดำรงตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิตยา เพ็ชรไทยพงศ์ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะใน
การพัฒนากิจการงานวิชาการในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาคใต้สังกัดกระทรวง
สาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในภาพรวมคือ เปิดสอนหลักสูตร
พยาบาลศาสตรบัณฑิตและหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตรต่อเนื่อง (หลักสูตร 2 ปี) มี
การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งภาคทฤษฎีและ
ภาคปฏิบัติ มีการจัดอาจารย์พิเศษมาช่วยสอน มีเจ้าหน้าที่ให้บริการเยี่ยม – คั่นสื่อการเรียนการสอน
ในเวลาราชการ ห้องสมุดมีการให้บริการเยี่ยม- คั่น และให้บริการการสืบค้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย
งานวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนการสอนใช้เกณฑ์มาตรฐานที่ระบุชัดเจนในคู่มือการวัดผล
และประเมินผล ในงานพัฒนาบุคลากรมีการวางแผนส่งอาจารย์ไปประชุมอบรมสัมมนาอย่างน้อย

โกวิท สุทธิพงษ์วิจิตร (2547) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทฤษฎีของครู ในโรงเรียนเทศบาล 2 สังกัดเทศบาลเมืองตะพานหิน จังหวัดพิจิตร พบว่าภาพรวมของปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทฤษฎีของครู ในโรงเรียนเทศบาล 2 สังกัดเทศบาลเมืองตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.17) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าปัญหาสูงสุดคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.42) รองลงมาคือ ด้านการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.30) ด้านการอบรมทางวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.20) ด้านวัดผลประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.18) ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.05) และที่มีปัญหาต่ำสุดคือ ด้านห้องสมุด อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.96)

สิริจิต หอจันทิก (2549) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้มีการปฏิบัติงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การวางแผน การวัดผล และประเมินผล การนิเทศการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการสอน วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และงานห้องสมุด แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นกิจกรรมที่ปฏิบัติคือ ศึกษาหลักสูตรแกนกลางเพื่อกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน วางแผน โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถของบุคลากร กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานในการวัดและประเมินผล จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของการใช้ห้องสมุด สำหรับกิจกรรมบางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ นำเทคโนโลยีมาช่วยในการวัดและประเมินผล ให้ครูมีส่วนร่วมประเมินผลการนิเทศสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บันทึกผลการใช้สื่อการสอน และเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน

อาภรณ์ พัวพันธ์ (2550) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อันรู้ ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ด้านการ

ประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นและด้านการส่งเสริม สนับสนุนงาน วิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

วัชรภรณ์ วิจารณ์ (2550) ได้ทำการศึกษา การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนที่ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน พบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อ ด้านการส่งเสริม ชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ และด้านการพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน มีความคิดเห็นทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนโดยเรียงลำดับ ความถี่จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ 1) ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและวางแผนการ บริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ 2) ความสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนา อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 3) ควรจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอและมีคุณภาพ

บันลือ พลพันธ์ (2550) ได้ทำการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาที่จัด การศึกษา ช่วงชั้นที่1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครูวิชาการ และครูผู้สอน พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพการ บริหารงานวิชาการในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อ และด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบ โอนผลการศึกษา

คำเบ็ง รหัสิดา (2550) ได้ทำการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ภายในศูนย์เครือข่ายโรงเรียนงานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ภายในศูนย์เครือข่ายโรงเรียนงานศึกษาโดย

ภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้ง 12 ด้าน 3 อันดับแรก คือ ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา อันดับสุดท้ายคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เพียงพันธุ์ กิจพาณิชย์เจริญ (2551) ได้ศึกษาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. สมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนิเทศจัดการเรียนรู้ และด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบสมรรถนะในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

พบว่า ครูที่สอนช่วงชั้นต่างกันมีความเห็นต่อสมรรถนะในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีความเห็นต่อสมรรถนะในการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ครูที่มีผู้บริหารสถานศึกษามีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความเห็นต่อสมรรถนะในการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อสมรรถนะในการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการนิเทศจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุกัญญา แซ่ม้อย (2552) การนำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารการศึกษาสำหรับสถานศึกษาที่ถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า

1. สภาพการบริหารของสถานศึกษาหลังการถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลมีความแตกต่างจากก่อนโอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาที่เป็นกรณีพิเศษประกอบด้วย 1) การมีแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล และเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม 2) การมีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหารประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้อำนวยการสถานศึกษา 3) ครูและบุคลากรสถานศึกษามีการทำงานเป็นทีม เชื้อเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4) ความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษาร่วมกัน 5) วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสถานศึกษา ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล

3. การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารการศึกษาสำหรับงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล คือ “กลยุทธ์การบริหารการศึกษาโดยสถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน (School and Community Based Management:SCBM Strategy) ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ระดับนโยบาย 7 กลยุทธ์ระดับโครงการ และ 21 กลยุทธ์ระดับกิจกรรม

กาญจณี โชติสุข (2552) ได้ทำการศึกษา สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยภาพรวม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดย 3 อันดับแรก คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนรู้ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา ตามลำดับ ส่วนอันดับสุดท้ายคือ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 2) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด ตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดย 3 อันดับแรกคือ ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนรู้ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามลำดับ ส่วนอันดับสุดท้ายคือ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 3) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ที่มี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก โดย 3 อันดับแรกคือ ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ และด้านการพัฒนาและใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาลำดับ ส่วนอันดับสุดท้าย คือด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้

ชัยรัตน์ ล้ำฤทธิ์ (2552) ได้ทำการศึกษา สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในศรีนครินทรเดชา และเพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในศรีนครินทรเดชา จำแนกตามสถานศึกษาและแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในองค์ประกอบ 17 ด้าน ที่ขอข่างานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นเกณฑ์พบว่า สภาพการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในศรีนครินทรเดชา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติปานกลาง โดยมีการปฏิบัติมาก ในด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ตามลำดับ สำหรับปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในศรีนครินทรเดชา โดยภาพรวม มีปัญหาปานกลาง โดยมีปัญหาน้อยในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงาน ด้านวิชาการของสถานศึกษาตามลำดับ

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารงานวิชาการส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียน เป็นงานที่มีต้องให้ความสำคัญสูงสุด ดังนั้นผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นแนวทางให้สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร สามารถปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลดียิ่งขึ้น